

## **N:o 18.**

Ank. till Riksd. kansli den 1 april 1909, kl. 3 e. m.

*Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande  
n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse  
till Kungl. Maj:t angående sofplatser för tredje  
klassens passagerare å statens järnvägar.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 6, hvilken blifvit hänvisad till tredje tillfälliga utskottets behandling, har herr *E. Räf* hemställt, att Riksdagen ville uti skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida det å statens järnvägar lämpligen kan beredas resande i tredje klass tillfälle att emot skälig afgift erhålla sofplatser för resor under nattetid, samt att Kungl. Maj:t därefter vidtager de åtgärder, till hvilka denna utredning kan gifva anledning.

Motionären, som äfven vid föregående års riksdag framlade en motion i samma sak, hvilken af Andra Kammaren i enlighet med utskottets hemställan bifölls, men af Första Kammaren efter dess andra tillfälliga utskotts afstyrkande afslogs, anför till stöd för den föreliggande motionen följande:

I anledning af en min motion till förra årets riksdag beslöt Andra Kammaren för sin del på framställning af sitt tredje tillfälliga utskott att hos

Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida det å statens järnvägar lämpligen kan beredas resande i tredje klass tillfälle att emot skälig afgift erhålla sofplatser för resor under nattetid, samt att Kungl. Maj:t därefter vidtager de åtgärder, till hvilka denna utredning kan gifva anledning. Då detta Andra Kammarens beslut delgafs Första Kammarerna, hänvisades det af denna till sitt andra tillfälliga utskott, som i sin ordning och efter en i motionens syfte välvillig motivering hemställde, att Första Kammarerna icke måtte biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut, hvilken hemställan också bifölls af Första Kammarerna.

Att denna min motion vann så stora sympatier talar för, att den afser att fylla ett allmänt känt behof. Det talar också för, att motionen innebär en från social synpunkt fullt berättigad fordran. Jag upprepar i detta afseende, hvad jag sade i motionen: Hvad berättigar första och andra klassens passagerare att köpa sofplatsbiljetter? Jo, det göra dessa klassers respektive vanliga biljetter för resan. Men det verkar aldrig fördelaktigt att vägra »tredje klassens folk», hvad man förut medgifvit åt både första och andra. Och tredje klassens folk har sannerligen icke mindre behof af hvila än första och andra. Jag tror, att det för Första Kammarerna icke varit olämpligt eller skadligt, om dess utskott och kanske därmed kammarerna själf fäst sig litet mera vid denna sida af saken.

Men min framställning i denna sak erhåller sin styrka ej blott från dess sakliga och moraliska berättigande; Första Kammarens utskott medgifver, att den också innebär en från »kommunikationssynpunkt beaktansvärd fråga» och att t. o. m. kungl. järnvägsstyrelsen just ifrån den synpunkten haft sin uppmärksamhet riktad på den.

Om nästan alla de anmärkningar, samma utskott därefter framställer och grundar sin hemställan om afslag på, kan man, synes det mig, säga, att de mera motivera Andra Kammarens beslut om bifall än Första Kammarens om afslag på hemställan om »att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning» — — samt därefter vidtaga »de åtgärder, till hvilka denna utredning kan gifva anledning» i saken i fråga. Sannolikt skulle t. o. m. kungl. järnvägsstyrelsen behöfva ej blott teoretiskt utan i mindre skala äfven praktiskt låta utreda saken. Huru många tredje och andra klass passagerare, som skulle använda sig af tredjeklass sofvagn, huru många tredje klass passagerare, som af brist på tredje klass sofvagn nu vägra att göra nattresor m. m., är ju allt saker, hvarom man knappast kan bilda sig en föreställning genom annat än direkta försök. Af tid-

ningsnotiser har jag dock sett, att man på en af Västergötlands privatbanor har gjort några försök med sofplats åt tredje klassens passagerare, och att försöket utfallit till synnerligt stor belåtenhet för alla parter.

Den farhågan för svårigheten att finna fullt lämpliga konstruktioner för inredningar af sofplatser i tredje klassens vagnar, hvilken tyckes föresväfvat Första Kammarens utskott, synes mig också mera kunna framkalla arbete och kanske någon allmän täflan uti att få detta problem löst snarast möjligt och på det mest fördelaktiga sätt. Säkerligen skulle Riksdagens beslut i öfverensstämmelse med dess Andra Kammare i hög grad befördra problemets lösning.

Hvad den ekonomiska sidan beträffar, så kan den omöjlig bestämmas utan försök. Till dess har man fullt ut lika stor anledning säga, att lämpliga sofplatser på 3:dje klassens vagnar skulle så mycket utvidga trafiken, att den medförde vinst som att säga motsatsen.

Och då Första Kammarens utskott stöder hemställan om afslag på »ännu icke fullt utrönta reformer, såsom införande af zontariff för resande, — — elektrificering af statens järnvägar, godstaxornas omarbetande, byggande af inlandsbanan m. m.», så synes det mig, att man sökt skäl, där inga skäl finnas emot det af mig framställda förslaget till försök med 3:dje klassens sofvagnar. Det vore väl just synnerligen önskvärdt, om den frågan vore åtminstone försöksvist löst, tills man skall beställa personvagnar till inlandsbanan, som i likhet med banorna i Ryssland och Finland under långa sträckor går igenom ganska obebyggda delar. Talet om zontariffen och elektrificeringen anser jag mig ej behöfva bemöta.

Första Kammarens utskott säger slutligen, att »en utredning i föreliggande fråga — — icke vinnes på mer än tvenne vägar, nämligen antingen genom tillgodogörande af den utländska erfarenheten eller genom experiment», men tillägger, att »tillämplig erfarenhet från andra länder ej förefinnes», hvadan man är »uteslutande hänvisad till att förskaffa sig sådan i eget land». Äfven efter dessa ord i motiveringen skulle man nästan hafva väntat sig en tillstyrkande hemställan till min framställda, »från kommunikationssynpunkt beaktansvärda fråga», men det har i alla fall blifvit afslag.

Emellertid vågar jag fortfarande på grund af såväl moraliska som andra skäl och nu förstärkt af Andra Kammarens beslut samt den enligt min mening i många afseenden tillstyrkande motivering, som Första Kammarens tillfälliga utskott gifvit min motion, ånyo framkomma med min motion.

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande angående den förut omnämnda motionen i samma syfte förra året var af följande lydelse:

»I likhet med motionären anser utskottet, att det uti vårt långsträckta land skulle vara synnerligen önskligt, om å statens järnvägar sofvagnar kunde beredas äfven åt resande uti tredje klass. Visserligen synes den här ofvan omförmälda uppgift om antalet resande, hvilka under tiden 10—16 mars innevarande år på en sträcka af mera än 200 kilometer medföljt nattsnälltågens tredje klass å vissa linjer af statens järnvägar, utvisa, att endast ett fåtal resande begagnat sig af dessa tågförbindelser i sagda klass. Detta beror dock sannolikt därpå, att de flesta resande, som skulle önska resa uti tredje klass å nattågen, undvika i att denna klass medfölja dessa tåg, då de icke vid en sådan resa äga tillgång till sofplats. Somliga af dessa resande välja därför helt visst dagsnälltågen och andra söka i görligaste mån bereda sig tillfälle att vid nattresor använda andra klass vagn, äfven om de helst önska resa uti tredje klass. Det synes utskottet därför antagligt, att om tredje klass sofvagnar anskaffades, antalet resande uti tredje klass å nattågen skulle betydligt ökas. Denna fråga torde emellertid i främsta rummet vara en ekonomisk fråga. Statens järnvägars utgifter hafva som bekant på sista tiden af olika anledningar i högst betänkelig grad ökats, utan att inkomsterna i motsvarande mån stigit. Då fråga uppstår om sådana förändringar i trafikeringen, hvilka medföra högst afsevärda kostnader, måste därför noga öfvervägas, huruvida dessa ökade kostnader komma att täckas genom motsvarande inkomster. Införandet af sofplatser för resande i tredje klass skulle nämligen på sätt framgår af järnvägsstyrelsens utredning nödvändiggöra ej mindre anskaffning af för sådant ändamål särskildt anordnade vagnar än äfven höjning af vagnvikten per resande med ända till 30 procent. Dessa kostnader måste naturligtvis täckas genom tilläggsafgiften för sofplatserna. Frågan är då, huruvida så många resande komma att anlita dessa sofplatser, att afgifterna åtminstone i det närmaste motsvara de ökade kostnaderna. För att få denna fråga så tillförlitligt som möjligt besvarad kräfves emellertid en mera grundlig och noggrann utredning, än hvad utskottet äfven med det välvilliga bistånd, som lämnats af järnvägsstyrelsen, varit i stånd att åstadkomma. Äfven järnvägsstyrelsen hyser ju den uppfattning, att saken måste ytterligare undersökas, särskildt med afseende å möjligheten att åstadkomma en god teknisk-hygienisk lösning af frågan, huru en fullt lämplig sofvagn för tredje klass skall konstrueras. Beträffande detta spörs-

mål vill utskottet emellertid i likhet med järnvägsstyrelsen såsom sin uppfattning uttala, att sofplatserna helst böra anordnas så, att de icke komma att ligga omedelbart bredvid hvarandra. Vidare torde det både ur hygienisk och kostnadssynpunkt vara lämpligast, att de resande själfva medföra behöfliga filter och kuddar.

Det synes således utskottet, att sofplatser å statens järnvägars nattåg anordnas äfven för resande i tredje klass, såvida detta kan genomföras utan alltför stora ekonomiska uppoffringar från järnvägarnas sida, men frågan härom kräfver nödvändigt en grundlig och allsidig utredning och noggranna kostnadsberäkningar.»

Från järnvägsstyrelsen i Finland har erhållits utlåtande rörande de erfarenheter, som vunnits vid därvarande statsjärnvägar, om sofplatser åt tredje klassens passagerare, hvilket visar, att försöket där slagit väl ut.

Utlåtandet från generalkonsul David Bergström i Helsingfors är af följande lydelse: »Åberopande kungl. utrikesdepartementets skrivelse af 22 februari 1909 har jag härmed äran meddela, det jag hos finska järnvägsstyrelsen anhållit om upplysning om den erfarenhet, som i afseende å användningen i Finland af sofplatser för tredje klassens passagerare vunnits beträffande anordningens lämplighet och dess inflytande på de finska statsjärnvägarnas ekonomi.

Från järnvägsstyrelsen, som lärer utställt ärendet till vederbörandes yttrande, har numera ingått det svar, att inrättandet af sofvagnar för tredje klassens passagerare anses vid de finska statsjärnvägarna motsvara ett verkligt behof och att tredje klassens sofvagnar äfven måste anses i ekonomiskt afseende fördelaktiga, då vagnarna äro så inrättade, att i vagnarna finnas lika många liggplatser som sittplatser.

Enligt hvad jag vid personlig hänvändelse till chefen för de finska statsbanorna inhämtat, är det egentligen å sträckan Helsingfors—S:t Petersburg sofvagnar för tredje klassens passagerare kommit till användning. Afgift för tredje klass sofplats är 2 fmk. och erhåller den resande då förutom den träbrits med upphöjning för hufvudet, som står till hans förfogande, jämväl filt och hufvudkudde. Arrangemanget i och för vagnens förvandling från dagvagn till sofvagn och tvärtom, hvilket jag haft tillfälle att taga i närmare skärskådande, är obestridligen praktiskt, och måste — såsom järnvägsstyrelsen framhåller — ställa sig i ekonomiskt afseende fördelaktigt, då i ifrågavarande vagnklass sofplatser beredas till lika antal som sittplatserna. På sådana sträckor, där tidtabellen formli-

gen nödvändiggör, att natten tages i anspråk vid långfärder, torde en dylik anordning ur alla synpunkter vara att förorda.»

Utskottets yt-  
rande.

I likhet med och i anslutning till de skäl, som uttalades af fjolårets utskott angående berörda sak, finner utskottet, att det vore önskvärdt och lämpligt, att sofvagnar för tredje klassens passagerare inrättades å statens järnvägar.

Utskottet anser sig hafva ett ytterligare godt stöd för detta sitt uttalande i den omständigheten, att erfarenheterna från Finland, där sofvagnar för tredje klassens resande någon tid varit i bruk, synas, af hvad som framgår af ofvan anförda uttalande från generalkonsuln i Helsingfors här-om, voro synnerligen goda.

Då emellertid något tillförlitligt omdöme i berörda afseende icke torde kunna vinnas af enbart utredning och beräkningar, anser utskottet försiktigheten bjuda, att, innan sofvagnslägenheter för tredje klassens passagerare inrättas i alla sofvagnsförande nattåg å statsbanorna, försök i mindre skala anställas för att utröna lämpligheten af anordningen såväl i praktiskt som ekonomiskt afseende. Utskottet anser sålunda rätta vägen vara, att kungl. järnvägsstyrelsen å någon nattågslinje under minst ett års tid beredde tillgång till sofplatser åt tredje klassens resande emot skälig afgift.

Någon större ekonomisk risk torde icke genom en sådan försöksdrift komma att åsamkas staten, och en i görligaste grad säker erfarenhet vunnas, huruvida en utvidgning af anordningen vore lämplig.

Utskottet får därför på ofvan anförda grunder hemställa,

att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta genom försöksdrift utröna, huruvida sofvagnar för tredje klassens resande å statens järnvägar lämpligen böra anordnas, samt vidtaga de åtgärder, som på grund däraf kunna föranledas.

Stockholm den 31 mars 1909.

På utskottets vägnar:

E. L. CAMITZ.